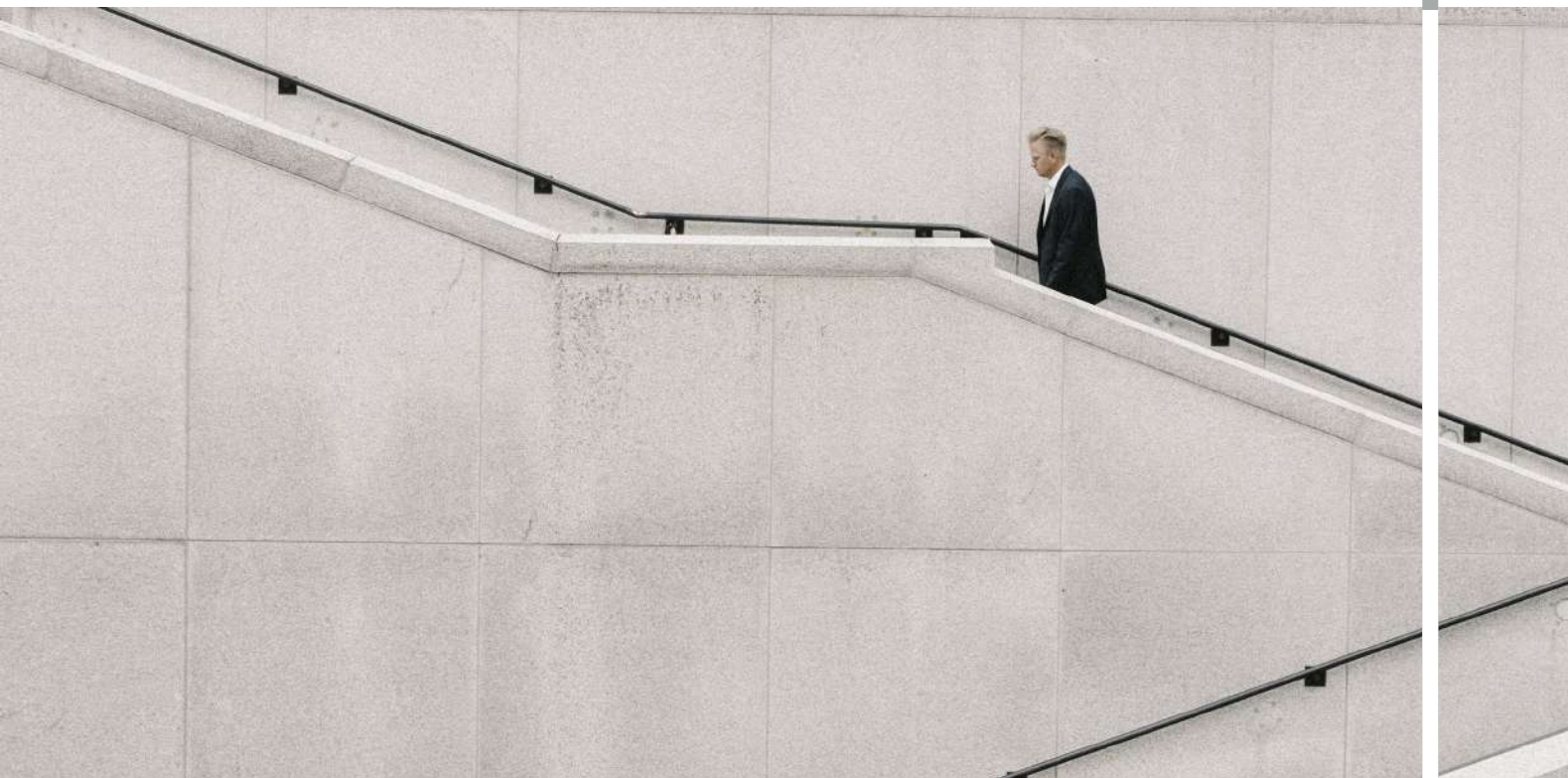

FICIL Nostāja Nr. 10

Ārvalstu investoru padomes Latvijā nostāja attiecībā uz godīgu konkurenci un publiskajiem iepirkumiem

2020. gada 10. septembris

Ievads

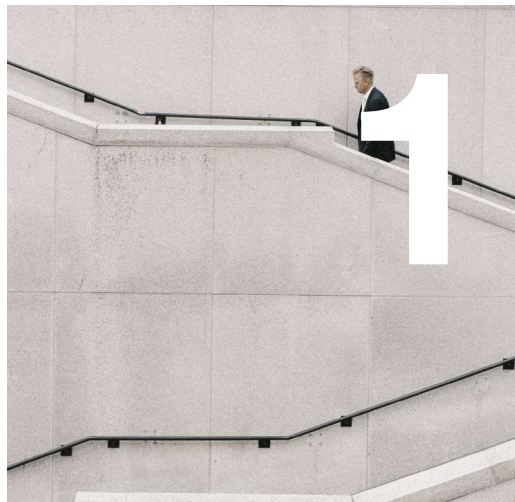
Izvēloties valsti, kurā investēt, uzņēmēji vienmēr apsver brīvā tirgus un godīgas konkurences aspektus, koncentrējoties uz valsts konkurences politiku, kā arī konstatēto pārkāpumu efektīvu novēršanu. Ārvalstu investoru padome Latvijā (turpmāk-FICIL) šajā nostājas ziņojumā vēlas uzsvērt, ka publiskais iepirkums ir viens no instrumentiem godīgas un atklātas konkurences veicināšanai, kā arī atzīmēt vairākas jomas, kurās ir iespējams pilnveidot godīgas konkurences un publisko iepirkumu aspektus.

Izstrādājot izmaiņas publisko iepirkumu sistēmas uzlabošanai, ir nepieciešams savlaicīgi iesaistīt uzņēmējdarbības organizācijas, kā arī ekspertus, kas līdzdarbojas šajā jomā ikdienā un sastāda lielu daļu no izmaiņu mērķauditorijas. Publiskais iepirkums ir ikvienas Eiropas Savienības dalībvalsts ekonomikas būtiska sastāvdaļa. Viens no Publisko iepirkumu likuma mērķiem ir nodrošināt piegādātāju brīvu konkurenci, kā arī vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret tiem. Līdzīgi Konkurences likuma mērķis ir aizsargāt, saglabāt un attīstīt brīvu, godīgu un vienlīdzīgu konkurences visās tautsaimniecības nozarēs sabiedrības interesēs. Konkurences padome ir vērsusi sabiedrības uzmanību uz to, ka joprojām ir izplatīta konkurenci ierobežojošu nosacījumu iekļaušana publisko iepirkumu nolikumos. Publiskie iepirkumi ir instruments divu nozīmīgu valsts pārvaldes virsuzdevumu iedzīvināšanai praksē. No vienas puses, publiskie iepirkumi ir līdzeklis brīvas konkurences nodrošināšanai starp piegādātājiem, jo pasūtītājam ir pienākums attiekties pret tiem vienlīdzīgi un taisnīgi. No otras puses, publiskie iepirkumi ir līdzeklis pasūtītāja līdzekļu efektīvai izmantošanai, maksimāli samazinot tā risku.

Saturs

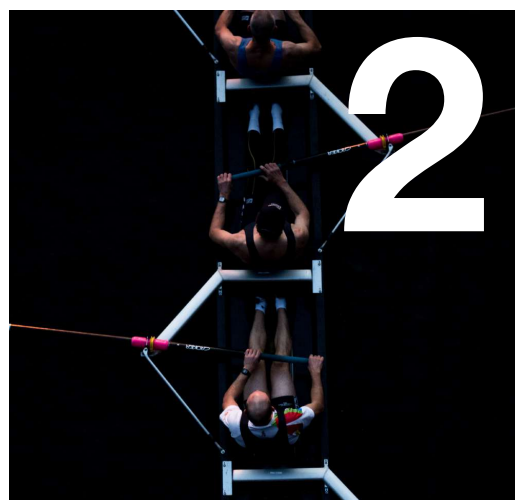
Ievads

2. lpp.

Rekomendācijas

4.-5. lpp.

Rekomendāciju
pamatojums

6.-13. lpp.

Rekomendācijas

Valsts iestāžu kapacitātes veicināšana

Uzraudzības konkurences jomā pilnveidošanai nepieciešams valsts iestāžu (IUB, KP) kapacitātes stiprināšana uzraudzības digitalizācijā, un kompetenču (digitālo prasmju) celšanai kontrolējošo iestāžu darbības efektivizācijai. Plašāku uzmanību pievēršot tieši ar izmeklēšanu saistīto instrumentu iespējamai digitalizācijai, piemēram, attiecībā uz informācijas ieguvī, atlasī un analīzi, kas veikta tiešsaistē, apstrādājot valsts informācijas sistēmas esošo datus (*data screening*).

Nepieciešams veicināt valsts iestāžu darbību un prioritāšu savstarpējo saderību

Nepieciešams veicināt valsts iestāžu darbību un prioritāšu savstarpējo saderību, tādā veidā radot tiesisko palāvību uz vienotu tiesību normu interpretāciju un kopējo valsts iestāžu praksi, jo īpaši valstij būtisku infrastruktūras objektu realizāciju (piem., PPP), nodrošinot caurspīdīgu un drošu investīciju vidi. Tāpat būtiska nozīme piešķirama kompetenču sadalījumam starp valsts pārvaldes iestādēm, nosakot jomas atbildīgās un sadarbības iestādes, samazinot kompetenču pārklāšanās risku, kas var novest pie atšķirīgas tiesību normu interpretācijas un piemērošanas (piemēram, IUB un KP attiecībā uz iepirkumos pirmšķietami pastāvošiem konkurences ierobežojumiem).

Kontroles un uzraudzības mehānismu izveide izlietotajam finansējumam, kas saistīts ar valsts atbalsta pasākumiem Covid-19 krīzes ietvarā

Lai reaģētu uz COVID 19 radītajām sekām ekonomikai, valsts ir izvēlējusies īstenot dažādus valsts atbalsta pasākumus uzņēmējiem, atbalstot dažādu jomu komercdarbību, tajā skaitā, veicot ieguldījumus infrastruktūrā un paaugstinot atsevišķu uzņēmumu konkurētspēju ārējos tirgos. **Pie šādas atbalsta formas iepretim jāveido arī konkrēts kontroles un uzraudzības mehānisms finansējama izlietojumam un jāveic novērtējums šādu atbalsta formu ietekmei uz ārējo investīciju piesaisti Latvijā.** Jāņem vērā, ka šāda valsts atbalsta forma rada atsevišķu uzņēmumu priekšrocības un vienlaikus var samazināt vai palēnināt investīciju apjomu saistītos vai konkurējošos tirgos.

Publisko personu iesaistes komercdarbībā, kontroles mehānismu efektivitātes novērtējums

Vērtējams ir jautājums par publisko personu iesaistes komercdarbībā kontroles mehānismu efektivitāti, proti, Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta piemērošanu, ņemot vērā konsultāciju ar kompetento institūciju konkurences aizsardzības jomā un komersantu pārstāvošām biedrībām vai nodibinājumiem rekomendējošo raksturu, kas var nenovērst nepamatotu publisko personu iesaisti komercdarbībā. Kamēr šī gada 1.janvārī spēkā stājas konkrēts publisko personu un to kapitālsabiedrību kontroles mehānisms - Konkurences likuma 14.prim pants.

Labākā cenas un vērtības attiecība (*value for money*) korelācijā ar brīvu un godīgu konkurenci sabiedrības interesēs

Publiskajos iepirkumos akūti nepieciešams mainīt fokusa punktu - būtībai ir jāprevalē pār formu. Viens no publiskā iepirkuma pamatzdevumiem ir dot iespēju pasūtītājam nonākt pie brīvas un godīgas konkurences pamatprincipiem atbilstoša piedāvājuma, kas nodrošina **labāko cenas un vērtības attiecību (*value for money*)**.

Aktīva IUB viedokļa līderība publisko iepirkumu jomā

IUB daudz aktīvāk un mērķtiecīgāk būtu jāiegulda savā **viedokļa līderībā** publisko iepirkumu jomā. Proaktīva viedokļa vai ieteikumu paušana noteiktās situācijās kombinācijā ar atbildības uzņemšanos par publiski apspriestu jautājumu aktīvu risināšanu ļautu dinamiski sakārtot un pilnveidot publisko iepirkumu nozari.

Plaša anonimizētu IUB lēmumu datu bāze

Līdzīgi kā tiesu sistēmā, anonimizētai visa veida **IUB lēmumu** (ieskaitot atteikumus skatīt konkrētus jautājumus) **datu bāzei** ir jābūt publiski pieejamai visiem interesentiem. Tas būtu nozīmīgs ieguldījums uzticamības un caurspīdīguma, kā arī vienveidīgas izpratnes veicināšanā.

Pamatojums Rekomendācijām

Valsts iestāžu kapacitātes veicināšana

Ministru kabinets 2019.gada 22.oktobrī skatīja Informatīvo ziņojumu "Par priekšlikumiem publisko iepirkumu sistēmas uzlabošanai", tam sekoja uzdevums Ekonomikas ministrijas vadībā izstrādāt detalizētu rīcības plānu publisko iepirkumu sistēmas uzlabošanai, kas tika izskatīts un apstiprināts šī gada 11.februārī.

Informatīvajā ziņojumā tika iekļauts priekšlikums izvērtēt iespēju veidot iepirkumu monitoringu atbilstoši identifikatoriem (riska elementiem, kuri norāda uz neadekvātu cenu sadalījumu, dempingu, sadārdzinājumiem, nereāliem termiņiem, apakšuzņēmēju norēķiniem). Likumsakarīgi šāds darba uzdevums tika iekļauts arī Rīcības plānā kā 7.1. apakšpunkts, proti, līdz 01.07.2020. tiek nodrošināts analītisks publicēto iepirkuma paziņojumu monitoringa rīks, kas automatizētā veidā analizē katra pasūtītāja un sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja iepirkumus un iepirkumu riska pazīmes. Kā atbildīgā institūcija par šī uzdevuma izpildi nozīmēts IUB, līdzatbildīgās institūcijas nav norādītas, līdz ar to tika pilnveidota tikai IUB rīcībā esoša sistēma, neizskatot iespēju ar vienas sistēmas palīdzību sasniegt vienlaikus vairākus mērķus.

Tirgus dalībniekiem arvien vairāk iepazīstot konkurences tiesības un to piemērošanas praksi, tieši palielināta datu pieejamība paver jaunas iespējas, tajā skaitā, KP veiktajā aizliegtu vienošanos izmeklēšanā, paplašinot atklāšanas instrumentu un metodikas klāstu.

Automatizēta (nevis manuāla) datu vākšana, izmantojot, piemēram, informācijas sistēmās esošos datus (*data screening*) efektivitātes ziņā var sacensties ar klasiski izmantojām metodēm aizliegtu vienošanos atklāšanā (ieciētības programma, trauksmes celšana, sadarbības iestāžu ziņojumi), palīdzot identificēt ar aizliegtām vienošanām saistītus riskus u.c.

Lai arī Informatīvajā ziņojumā uzsvērtā KP ar informācijas tehnoloģijām saistībā cilvēkresursu un materiāltehniskās bāzes nepietiekamība, kā arī ievērojot to, ka VRAA (Valsts reģionālā attīstības aģentūra) darbojas elektroniskās pārvaldes un dažādu valsts atbalsta programmu administrēšanā, piemēram, EIS, nedz VRAA, nedz KP nav norādītas kā līdzatbildīgās institūcijas pie uzdevuma par iepirkuma monitoringa rīka izstrādes Atbilstoši būtu paplašināma automatizēta datu ieguve no valsts informācijas sistēmām, nodrošinot gan valsts informācijas sistēmu plašāku lietojamību un samazinot nepieciešamību pēc manuālas datu ieguves un ievades, lai izmantotu esošos un jau pieejamos datus aizliegtu vienošanos atklāšanā.

Pamatojums Rekomendācijām

Nepieciešams veicināt valsts iestāžu darbību un prioritāšu savstarpējo saderību

Konkurences Padome vienlaikus ar IUB saņem sūdzības par publisko iepirkumu nolikumos iekļautajām prasībām, un abas valsts pārvaldes iestādes nodarbojas ar tiesību normu interpretāciju, vērtējot, piemēram, tehniskajās specifikācijās ietvertās prasības un to atbilstību pasūtītāja pienākumam nodrošināt piegādātāju brīvu konkurenci. KP, izmantojot savas tiesības, kas paredzētas Konkurences likuma 7. un 14.¹ pantā, savukārt IUB, izmantojot savas tiesības Publisko iepirkumu likuma 66., 68., 71.pantu ietvaros. Tādā veidā valsts pārvaldes iestāžu kompetences saplūst, interpretācija un piemērošana var atšķirties, kas nenodrošina vienveidīgu tiesību normu interpretāciju un tiesisko paļāvību tirgus dalībniekiem (ne pasūtītājiem, ne piegādātājiem). Valsts pārvaldes iestāžu kompetenču sadalījumam un sadarbībai šajā jomā ir būtiska nozīme iepirkumu sistēmas efektīvai darbībai, samazinot administratīvo slogu iestādēm un veicināt skaidrus spēles noteikumus tirgus dalībniekiem.

Valsts pārvaldes iestāžu sadarbība ir nozīmīga arī vairākās citās jomās, kurās pēc būtības tiesību normu interpretācijas un sadarbības trūkuma rezultātā notiek interešu sadursme. Piemēram, attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanu, kur pašvaldībai ir tiesības izvēlēties mehānismu kādā tiek izvēlēts pakalpojuma sniedzējs, piemēram, iepirkuma vai publiskās un privātas partnerības procedūrā. Atkritumu apsaimniekošanas likumā neviens no ietvertajiem mehānismiem netiek norādīts kā mazāk efektīvs, mazāk konkurenci ierobežojošs un tomēr par tiesību normu piemērojamību un likumu savstarpējo saderību (piemēram, Atkritumu apsaimniekošanas likuma un Konkurences likuma) rodas pretrunīgas diskusijas, kas ne tikai nerada tiesisko paļāvību pasūtītājam un piegādātājiem, bet arī apdraud investīciju piesaisti nozīmīgu projektu realizācijai.

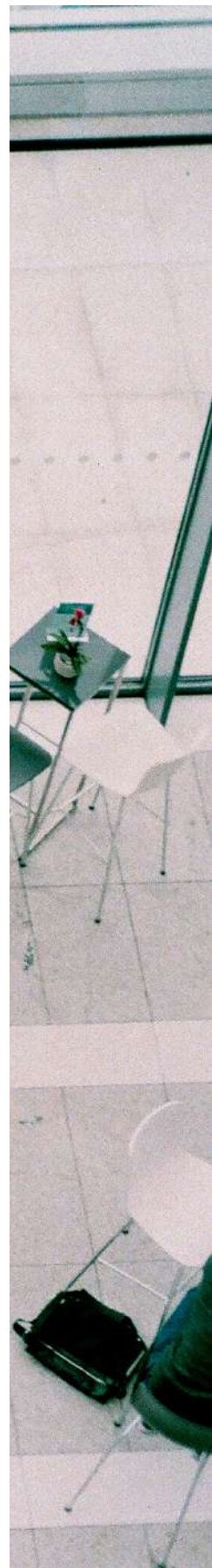
Arī attiecībā uz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta interpretāciju, kuru veic gan Pārresoru koordinācijas centrs, gan Konkurences padome, gan Valsts kontrole, rodas pamatotas bažas par viedokļu vienveidību un tirgus dalībnieku paļāvību tiesību normas piemērošanā. Katra no valsts pārvaldes iestādēm sniedz savu interpretāciju konkrētajai tiesību normai jeb mehānismam kādam vajadzētu būt publiskas personas līdzdalības kapitālsabiedrībā izvērtējumam un kādam subjektu lokam šāds izvērtējums būtu jāveic. Piemēram, vai līdzdalības izvērtējums būtu veicams iestādēm, kapitālsabiedrības meitas sabiedrībām u.c. Atšķirība tiesību normu interpretācija un piemērošana ne tikai apdraud likuma un konkrētās tiesību normas mērķa īstenošanu, bet arī rada nestabilu uzņēmējdarbības vidi.

Pamatojums Rekomendācijām

Kontroles un uzraudzības mehānismu izveide izlietotajam finansējumam, kas saistīts ar valsts atbalsta pasākumiem Covid-19 krīzes ietvarā

Lai novērstu konkurences deformāciju Eiropas Savienības iekšējā tirgū, ko varētu radīt atsevišķu priekšrocību piešķiršana tirgus dalībniekiem, vispārējs valsts atbalsts ir aizliegts. Tomēr tiek paredzēta iespēja piemērot arī izņēmumus, kas varētu tikt pamatoti ar konkrētiem vispārējiem politikas mērķiem. Covid - 19 epidēmija ir radījusi, tajā skaitā, nopietnus traucējumus piegādes ķēdēs, patērētāju uzvedībā un ietekmējusi daudzu tirgus dalībnieku finanšu rādītājus. Valsts, atbalstot dažādu jomu komercdarbību, ir centusies mazināt pandēmijas ekonomiskas sekas, tomēr būtu jāņem vērā arī šādu komercdarbību atbalsta mehānismu ietekme ne tikai uz citiem tirgus dalībniekiem, bet sistēmiski jāvērtē šī atbalsta ietekme arī uz konkrēto tirgu kopumā, tajā skaitā attiecībā uz konkrētā tirgus augšupējiem un lejupējiem tirgiem, tādā veidā izvairoties no vēl lielāka riska radīt konkurences izkropļojumus. Bez ievēribas nav atstājams arī tas, ka šogad ievērojamu valsts atbalstu saņēmušas arī valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības, kurām jau iepriekš ir bijuši dažādi finansēšanas avoti. Nav gūta pārliecība par to, ka piešķirtais finansējums tiek piešķirts tikai finanšu plūsmas nodrošināšanai un uzņēmuma darbības efektīvizēšanai nākotnē, tajā skaitā, lai risinātu ilgstošas, sistēmiskas nozarē pastāvošas problēmas, kas saistītas ar kapitālsabiedrības darbības efektivitāti un pārvaldību. Šajā sakarā jo īpaši liela nozīme ir tieši uzraudzībai un kontrolei pār valsts atbalsta piešķiršanu, tā izlietojumu (ar finansējumu sasniedzamajiem mērķiem) un potenciālo ietekmi.

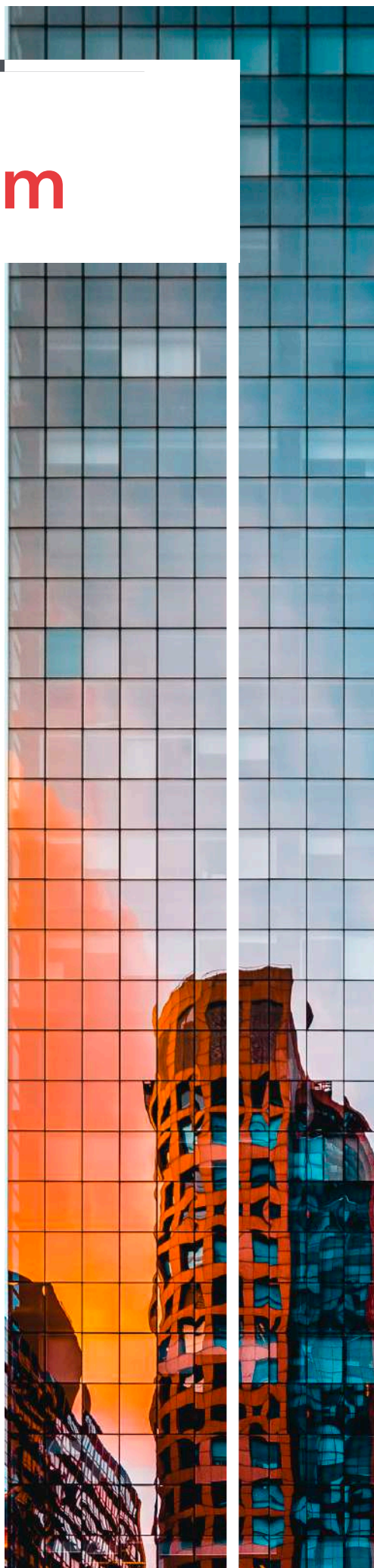
Pamatojums Rekomendācijām

Publisko personu iesaistes komercdarbībā kontroles mehānismu efektivitātes novērtējums

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pants nosaka priekšnoteikumus publiskas personas līdzdalībai kapitālsabiedrībās un līdzdalības izvērtējuma mehānismu. Proti, publiska persona pirms kapitālsabiedrības dibināšanas vai līdzdalības iegūšanas esošā kapitālsabiedrībā veic paredzētās rīcības izvērtējumu, ietverot arī ekonomisko izvērtējumu. Veicot izvērtējumu, publiska persona konsultējas ar kompetentajām institūcijām konkurences aizsardzības jomā un komersantus pārstāvošajām biedrībām vai nodibinājumiem. Lai arī konsultāciju veikšana ir norādīta kā obligāts priekšnoteikums līdzdalības izvērtējumam, iestāžu un komersantu pārstāvošo biedrību vērtējumam/atzinumam ir tikai rekomendējošs ieteikuma raksturs.

Neskatoties uz to, ka institūcijas konkurences aizsardzības jomā norādītu uz iespējamu neatbilstību Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pantā iekļautajiem priekšnoteikumiem vai norādītu uz būtiskiem trūkumiem izvērtējuma saturā, publiskai personai šāds vērtējums vai atzinums nav jāņem vērā, kas pēc būtības var nesasniegt tiesību normas mērķi – samazināt publiskas personas nepamatotu iesaisti komercdarbībā.

Vienlaikus šī gada sākumā spēka stājās grozījumi Konkurences likumā, pieņemot publisko personu un to kapitālsabiedrību kontroles mehānismu – Konkurences likuma 14.1 pants. Izvērtējot Konkurences likuma 14.1 panta ģenerālklausulu, proti, tiešās pārvaldes un pastarpinātās pārvaldes iestādei, kā arī kapitālsabiedrībai, kurā publiskai personai ir izšķiroša ietekme, aizliegt ar savu darbību kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci. Ievērojot iepriekš minēto par Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta piemērošanu, jānorāda, ka Konkurences likuma 14.1 panta tvērums ir pietiekami plašs, lai brīdī, kad publiska persona nepamatoti iesaistās komercdarbībā (piemēram, neatbilstot kādām no Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta priekšnoteikumiem) būtu uzskatāms, ka tā ar savu darbību ir kavējusi, ierobežojusi vai deformējusi konkurenci. Atbilstoši neveicot vērtējumu un nenodrošinoties, ka ir izvēlēts konkurencei labvēlīgākais risinājums, publiska persona riskē ar Konkurences likuma 14.1 panta pārkāpumu, tādējādi vēl vairāk samazinot juridisko slodzi Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pantā ietvertajam mehānismam un palielinot administratīvo slodzi uz institūcijām konkurences aizsardzības jomā. Ievērojot to, ka ir paplašināta publisko personu un to kapitālsabiedrību darbības kontrole Konkurences likumā, nepieciešams izvērtēt mehānismu, kas iekļauts Valsts pārvaldes iekārtas likumā.

Pamatojums Rekomendācijām

Labākā cenas un vērtības attiecība (*value for money*) korelācijā ar brīvu un godīgu konkurenci sabiedrības interesēs

Publisko iepirkumu tiesiskais regulējums nav pašpietiekams un izolēts no citām tiesību nozarēm. Tādēļ, tam esot instrumentam divu nozīmīgu valsts pārvaldes virsuzdevumu īstenošanai, ir būtiski apzināties plašāku kopējo ietvaru, kurā publiskie iepirkumi darbināmi, periodiski apzinot un vērtējot to efektivitāti un piemērotību nepieciešamo mērķu un uzdevumu izpildē.

Iezīmējot tikai pašu tuvāko kontekstu publisko iepirkumu tiesiskā regulējuma iztulkošanai un piemērošanai, FICIL vēlas izcelt šādus trīs aspektus:

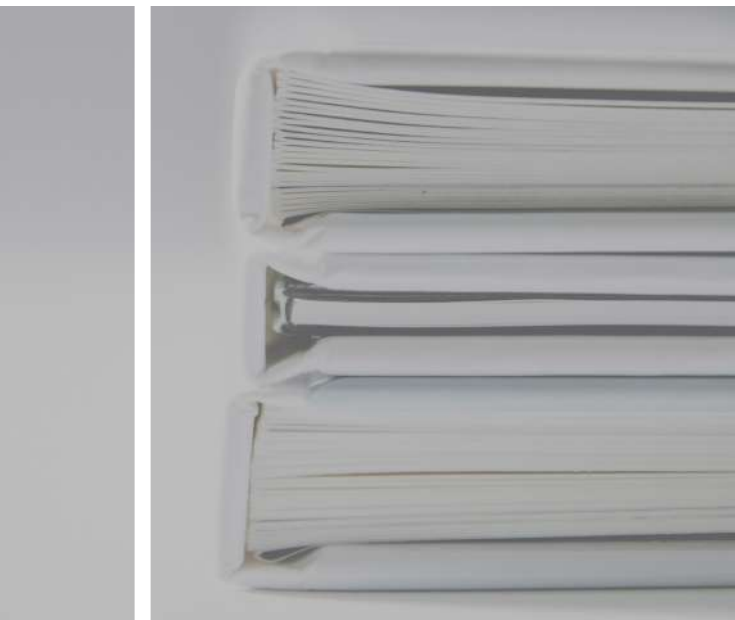
1. Valsts pārvaldes iekārtas likums (VPIL). Valsts pārvalde kopumā ir pakļauta likumam un tiesībām, tādēļ tai ir pienākums ievērot cilvēktiesības un izmantot savas pilnvaras tikai atbilstoši pilnvarojuma **jēgai** un **mērķim**.¹ Valsts pārvalde darbojas **sabiedrības interesēs** un ievēro **labas pārvaldības principu**.² Valsts pārvaldes principi ir jāpiemēro, iztulkojot jebkurā normatīvajā aktā (tai skaitā – VPIL) ietverto tiesisko regulējumu un pārbaudot iestādes (amatpersonas) rīcības **tiesiskumu** un **lietderību**.³
2. Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likums (Izšķērdēšanas novēršanas likums). Publiskas personas finanšu līdzekļi un manta ir jāizmanto **likumīgi** un **atbilstoši iedzīvotāju interesēm**, novēršot to izšķērdēšanu un nelietderīgu izmantošanu. Lai publiskas personas rīcība ar finanšu līdzekļiem un mantu būtu atzīstama par **lietderīgu**, (i) šādas rīcības mērķis ir sasniedzams ar mazāko finanšu līdzekļu un mantas izlietojumu, (ii) manta ir atsavināma citai personai par **iespējami augstāku cenu** un (iii) manta ir iegūstama par **izdevīgāko cenu**.
3. Konkurences likums. Kopumā konkurences tiesiskā regulējuma būtiskākais uzdevums ir **aizsargāt, saglabāt un attīstīt brīvu, godīgu un vienlīdzīgu** konkurenci visās tautsaimniecības nozarēs **sabiedrības interesēs**.

Sinēģija ar minētajiem trim aspektiem ļauj padziļināti izprast publisko iepirkumu lomu kopējā tiesību sistēmā. Proti, publisko iepirkumu tiesiskā regulējuma mērķi ietver (i) iepirkumu **atklātumu**, (ii) piegādātāju **brīvu** konkurenci, attiecoties pret tiem **vienlīdzīgi** un **taisnīgi**, un (iii) pasūtītāja līdzekļu **efektīvu** izmantošanu, maksimāli samazinot tā risku.⁴

Iztulkojot un piemērojot šos mērķus kopsakarā kaut tikai ar VPIL, Izšķērdēšanas novēršanas likumu un Konkurences likumu, iezīmējas vairākas uztveres, rīcības un interpretācijas līnijas: (i) jēga un mērķis (citiem vārdiem, būtība prevalē pār formu), (ii) sabiedrības intereses, (iii) tiesiskums un lietderība, (iv) brīva, godīga un vienlīdzīga konkurence, un (v) efektīva līdzekļu izmantošana, cita starpā rodot labāko cenas un vērtības attiecību (angļu val. – *value for money*).

Pamatojums Rekomendācijām

Rezumējot, publiskie iepirkumi ir īstenojami tādējādi, lai pamatoti un atbilstoši likumā noteiktajai kārtībai pasūtītājam būtu iespējams nonākt pie risinājuma, kas nodrošina brīvu konkurenci un labāko cenas un vērtības attiecību. Formālisms nevar būt piemērots instruments tik nozīmīgu, iekšēji dinamisku procesu pārvaldībai un risināšanai, arvien apzinoties pieaugošās sabiedrības vajadzības un evolucionējošo izpratni par sabiedrības interesēm.

Saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma izvēle ir būtisks rīks minēto mērķu un uzdevumu izpildei. Tomēr tas spēj darboties efektīvi un novest līdz vēlamajam risinājumam tikai pie nosacījuma, ka kritēriji saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma atlasei ir izstrādāti detalizēti, pasūtītājam vienlaikus apzinoties gan iepriekš minētos virsuzdevumus un mērķus, kuriem kalpo publiskais iepirkums, gan arī patieso sabiedrības vajadzību, reālo situāciju tirgū un nepieciešamību izsvērti salāgot potenciāli maksājamo cenu ar potenciāli saņemamā pakalpojuma vai preces kvalitāti un daudzumu.

Viens no konkurences attīstības dzinūjiem ir nemitīga preces vai pakalpojuma satura un kvalitātes uzlabošana. Konkurence starp vienāda satura un kvalitātes precēm vai pakalpojumiem, kas var tikt sniegti vai piegādāti vienādā termiņā, nekalpo par uzticamu un atbalstāmu rādītāju konkurences attīstībai. Līdz ar to labākās cenas un vērtības attiecības kontekstā izaugsme un ilgtspēja kļūst par pašsaprotamiem konkurences aspektiem, jo tie dod nepieciešamo ievirzi uz attīstību un izaugsmi. Publiskie resursi, ja tie tiek tērēti piegādātāju preču vai pakalpojumu apmaksai, nes papildus pievienoto vērtību sabiedrības interešu sasniegšanai, ja tie stimulē konkurences attīstību (pretstatā tās stagnācijai vai degradācijai).

Līdzvērtīgi ieguldījumu labākās cenas un vērtības attiecības noteikšanā nodrošina arī pēc iespējas raita iepirkuma procedūra, kas nav pārsātināta ar pārspīlētām vai nesamērīgu administratīvo slogu radošām formalitātēm. Tādēļ FICIL rosina izskatīt iespēju divu pakāpju iepirkumu procedūrās atteikties no izslēgšanas kritēriju pārbaudes pirmās kārtas ietvaros (izņemot, ja pirmās kārtas noslēgumā ir paredzēts samazināt ieinteresēto piegādātāju skaitu), paredzot to īstenot tikai 2.kārtas noslēgumā pirms tā pretendenta paziņošanas, kurš atlasīts tiesību piešķiršanai slēgt iepirkuma līgumu. Tādēļ, piemēram, Eiropas vienotais iepirkuma procedūras dokuments būtu pietiekams pamats pretendenta dalībai arī iepirkuma procedūras otrajā kārtā. Līdzīgi arī tajos gadījumos, kad piedāvājumu iepirkumā iesniedz ārvalstu uzņēmums, nevis tā pārstāvniecība Latvijā, iepirkuma komisija ir spiesta pildīt Publisko iepirkumu likumā noteikto prasību pārbaudīt izslēgšanas pamatu neesamību arī šāda ārvalstu uzņēmuma pārstāvniecībai Latvijā. FICIL rosina diskutēt par šīs prasības samērību, apsverot iespēju to pārskatīt par labu raitākai iepirkuma procedūras norisei un drīzākai lēmuma pieņemšanai par iepirkuma līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu.

Pamatojums Rekomendācijām

Aktīva IUB viedokļa līderība publisko iepirkumu jomā

Apzinoties būtiskos publisko iepirkumu aspektus, kas saistīti ar labāko cenas un vērtības attiecību, saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma izvēli, brīvu un godīgu konkurenci, FICIL saskata nepieciešamību pēc aktīvākas, plašākā sabiedrība sadzirdētas publiskas diskusijas par plašāka konteksta vērtībām, kurām pēc būtības kalpo katrs publiskais iepirkums. Iepirkumu uzraudzības birojam (IUB) ir jāklūst par aktīvu, nereti pat proaktīvu publiski pausta viedokļa līderi publisko iepirkumu jomā.

IUB būtu ieteicami nākt klajā un publiski skaidrot dažādas vadlīnijas un ieteikumus, kā organizēt publiskos iepirkumus, kā tos strukturēt, īstenot un uzraudzīt to izpildi pēc iepirkumu līgumu noslēgšanas, lai (i) publisko iepirkumu tiesiskajā regulējumā ietilpstošā būtība prevalētu pār formu, (ii) pasūtītāji nonāktu līdz saimnieciski visizdevīgākajam piedāvājumam un (iii) publisko iepirkumu sistēma kopumā attīstītos dinamiski, savstarpējā sazobē ar mainīgām sabiedrības vajadzībām, atšķirīgu konkurences situāciju katrā konkrētā tirgū un citiem būtiskiem aspektiem.

Kā viena no iniciatīvām šajā aspektā būtu minama vēršanās pret ļaunprātīgu iepirkuma nolikuma apstrīdēšanas iespējas izmantošanu. Proti, prakse ir sastopami gadījumi, kad kāds no potenciālajiem iepirkuma dalībniekiem normatīvajos aktos noteiktā termiņa ietvaros vairākkārt apstrīd iepirkuma dokumentāciju. Šādi tiek ievērojami novilcināta iepirkuma procedūras raita īstenošana. FICIL augsti novērtētu IUB proaktīvu rīcību, izvērtējot iespēju Publisko iepirkumu likumā ietvert aizliegumu vienam ieinteresētajam piegādātājam iesniegt vairākus secīgus pieteikumus iepirkuma dokumentācijas apstrīdēšanai, izņemot, ja nākamā sūdzība izriet no iepirkuma dokumentācijā izdarītiem grozījumiem.

Līdzīgi FICIL aicina IUB uzņemties iniciatīvu risināt gadījumus, kad ieinteresētajiem piegādātājiem tehnisku ierobežojumu ietekmē nav bijis iespējams savlaicīgi augšupielādēt kvalifikācijas dokumentus vai piedāvājumus elektronisko iepirkumu sistēmā. Būtu ieteicams izstrādāt vienotu, iepriekš visiem pasūtītājiem un piegādātājiem zināmu praksi rīcībai šādās situācijās, pieļaujot iespēju uz samērīgi minimālu laika periodu nodrošināt atkārtotu iespēju iesniegt šos dokumentus elektroniski.

FICIL ieskatā, iepirkuma komisiju darbs ir vērsts uz sabiedrības kopējo interešu fokusētas un atbildīgas klātbūtnes nodrošināšanu iepirkuma procedūrā. Tādēļ FICIL rosina IUB diskutēt par nepieciešamību Publisko iepirkumu likumā iekļaut pieļāvumu, ka iepirkuma komisija var tikt izveidota arī tādu iepirkuma procedūru īstenošanai, kas nesasniedz obligāto sliekšni iepirkuma komisijas izveidošanai.

Pamatojums Rekomendācijām

Plaša anonimizētu IUB lēmumu datu bāze

Katrs publiskais iepirkums ir ieguldījums kopējā publisko iepirkumu sistēmas attīstībā. Katrai situācijai ir nozīme, katrs lēmums rada izpratni par kopējo praksi vai nostāju. Izskatot sūdzības par iepirkuma procedūrām, IUB pēc būtības īsteno pirmreizēju specializētu kontroli pār konkrētu jautājumu. Šo lēmumu (ieskaitot arī lēmums par atteikšanos skatīt noteiktu jautājumu) publiska pieejamība ļautu arī tiesām vieglāk pārliecināties par IUB izpratni un praksi noteiktos jautājumos, savas kompetences ietvaros kontrolējot šos lēmumus un lemjot par konkrētajā lietā piemērotā risinājuma ietekmi uz praksi kopumā.

Prakses vienveidību divu pakāpju publiskajos iepirkumos veicinātu arī prasība izsniegt iepirkuma procedūras 2.kārtas dokumentus arī tiem kandidātiem, kas pēc 1.kārtas nav tikuši uzaicināti dalībai 2.kārtā. Šādi tiktu dota papildus iespēja noraidītajiem kandidātiem īstenot kontroli pār 2.kārtā piedāvājumiem izvirzītajām tehniskajām un finanšu prasībām vai vērtēšanas metodoloģiju. Tas ļautu plašākam personu lokam iesaistīties tādas iepirkumu prakses izskaušanā, kas organizēta, lai īstenotu iepirkumu kāda konkrēta preču ražotāja vai pakalpojumu sniedzēja interesēs. Tādēļ FICIL aicina Publisko iepirkumu likumā noteikt, ka 2.kārtas iepirkuma dokumentācijai ir jābūt pieejamai bez maksas un citiem ierobežojumiem jebkuram interesentam.

Līdzīgu apsvērumu ietekmē, FICIL saskata pievienoto vērtību, ja tiktu pieļauts iepirkuma procedūru īstenot svešvalodā. Pašlaik spēkā esošais tiesiskais regulējums paredz, ka iepirkuma dokumentācijai, kā arī kvalifikācijas dokumentiem un piedāvājumiem ir jābūt tulkotiem latviešu valodā. Apjomīgi laika, cilvēku un finanšu resursi tiek tērēti, lai tikai nodrošinātu iepirkuma dokumentācijas tulkojumu ārvalstu uzņēmumu vajadzībām. Turklāt, apzinoties nepieciešamību iztulkot arī visus kvalifikācijas un piedāvājuma dokumentus, ārvalstu uzņēmumiem ir salīdzinoši daudz izaicinošāk iekļauties dokumentu iesniegšanai noteiktajos termiņos.

Apjomīgā dokumentu tulkošana tādos iepirkumos, kam piemīt, piemēram, pārrobežu raksturs, augsts ārvalstu uzņēmumu īpatsvars potenciālo dalībnieku sarakstā, minimāla (ja vispār) vietējā konkurence, ievērojami apgrūtina un kavē iepirkuma procedūras norisi. Tādēļ FICIL rosina Publisko iepirkumu likumā noteikt pieļāvumu, ka pasūtītājs pēc savas izvēles var izstrādāt iepirkuma dokumentus, īstenojot iepirkuma procedūru un pieļaut piedāvājumu iesniegšanu citā ES oficiālajā valodā, ja tas ir nepieciešams pārrobežu iepirkuma īstenošanai vai citā saprātīgi attaisnojamā gadījumā.

Atsauces

- 1 VPIL 10.panta pirmā un otrā daļa
- 2 VPIL 10.panta trešā daļa
- 3 VPIL 11.panta pirmā daļa
- 4 Publisko iepirkumu likums. 2.pants

FICIL Nostāja Nr. 10

Ārvalstu investoru padomes Latvijā nostāja attiecībā uz godīgu konkurenci un publiskajiem iepirkumiem

FICIL ir nevalstiska organizācija, kas apvieno 37 lielākos ārvalstu uzņēmumus no dažādām nozarēm, 10 ārējās tirdzniecības palātas, Francijas ārējās tirdzniecības konsultantus un Rīgas Ekonomikas augstskolu (SSE Rīga). FICIL mīcija ir uzlabot Latvijas uzņēmējdarbības vidi un konkurētspēju ārvalstu investīciju piesaistē, izmantojot tās biedru pieredzi un zināšanas, lai sniegtu rekomendācijas valdībai.